

DISPUTATIO ETHICA
PROPOSITO OPUSCULI IN UNIVERSITATE DUX CONSILII
URBANI.

T A T E;

Quam

PRÆSIDE

M. CHRISTIANO Röhrenseen /

Sereniss. Elect. Sax. Alumno,

publicè respondendo

defendet

ANDREAS GROSIUS, VVindshemio
Francus,

Habebitur ad d. VI. Maji. b. matur.

locog̃ confueto.

WITTEBERGÆ,

Typis FRIEDRICI WILHELMI FINCELLI,
Anno M DC LXV.

Philos.

C.

222,12

Sächsische
Landesbibliothek
Dresden

VIRIS Magnifico, Nobilissimis, Consultissimis,
Amplissimis, Prudentissimis
Dnn. CONSULIBUS ac UNIVERSO ORDINI
SENATORIO Inclytæ ac Imperialis Reip.
VVindsheimensis, Dominis Patronis ac
Promotoribus Optimis Maximis,
Salutem & observantiam!

Dum tot meritorum ingentium significaciones recurrunt animo, id
mearum fore partium ratus sum, ut levidense hoc exercitium in ob-
servantia baud intermoritur & fidem Venerando VESTRO NOMINI oblatum
irem consecratumq;. Enim verò strictè calculum pono, tot sunt vestra in me
merita, tot præstantisimorum beneficiorum monumenta, ut sempiterno
gratitudinis & observantiae testimonio devinctum me VOBIS obligatumq;
pacem. Ac ut de ceteris taceam, illud dissimulare nequeo, quod per integri
ferme octennij decursum me Aluminum Vestrum, stipendijq; baud vul-
garis participem esse volueritis. Quare impietatis, vel [ut verius dicam]
extrema ingratisudinis notam declinare nō possem, si ea silentio transmit-
terem, quæ solenni praconio digna sunt, amplissimamq; merentur com-
mendationem. Unde conjecturis opus non est, cur hoc qualemq; gra-
tæ mentis specimen Amplissimo Vestro Confessui offerre ac consecrare im-
primis in animum induxerim. Et ille singularis Vester favor, est illato-
ties laudata benevolentia, quæ suo quodam jure banc extorsit operam,
meq; ad præsentes partes sollicitavit. Suscipite ergo, VIRI AMPLISSIMI,
banc gratæ mentis tessera, suscipite levidense hoc observantia ac illiba-
ta venerationis argumentum. Illustrate illud benevolentia Vestra radis,
& lumen affundite caliginosus & obscuritati de clarissimâ vestra huma-
nitate. Servet Vos eternum Numen, & longissimis temporum interval-
lis salvos perpetuâq; prosperitate florentes tueatur. Dirigat Deus actio-
nes Vestræ, vobisq; omnibus felicissimos consiliorum eventus, felicissima
serum gerendarum largiatur. Ita votet

Vestr. Nobiliſ. Magnif.

observantissimus cliens

ANDREAS GROSIUS, Respondens.

Jova Juva!

I.

Non aliud fermè efficacius est pertrahendi ad iras ingenia hominum, aut ad favorem alliciendi medium, qvàm jocosa conversatio. Nam si opportuno tempore & justâ qvâdam temperaturâ adhibetur, tám misericòdiam afficeret solet, ut mentem curis & ægritudine lassam grata delectatione perfundat non tantùm, sed etiam jocantis amorem in conversantium animis conservet. Si autem è contrario non debito modo salsi sint sales, sed vel immoderatè lascivi atq; scurriles, vel plus justo mordaces, dici vix potest, qvàm exosam & acrem sui memoriam relinquant. Itaq; inqvirétes in Urbanitatis naturam ac modum, eò minùs ludemus operam, qvò majora sunt commoda, qvibus modestos ejus cultores beat hæc jocosæ conversationis moderatrix.

II. Nomen Urbanitatis ipsum qvod attinet, ab *Urbe* procul dubio descendit, sicuti oppositum ejus rusticitas à *rure* denominationem accepit. Ulti enim urbes ipsæ nitore ac elegantiâ pagos ac rustica loca multis parasangis superant; ita & mores se qui solent loci ingenium, ac pro ejusdem differentiâ mirum in modum variant. Nec enim tám urbanè atq; compositè se gerunt, qui stivæ admoti rusticum faciunt opus, qvàm qui remoti ab inconditâ turbâ civilibus studiis atq; negotiis operantur. Græci virtutem hanc *ιετροπελίας* nomine efferunt, qvod nominis vel flexibilitatem ingenii, ad aliorum arbitria accommodatam, vel morum concinnitatem infert.

III. Nec verò unâ cådemq; ratione accipi consuevit Urbanitatis vox. Mox enim pro insitâ qvâdam humana naturæ festivitate ponitur; mox civilitatem qvandam morum significat; mox moralē babitum, qui in jocando ludendoq; observat medium, denotat; qvæ ultima significatio genuina est, & in eâ Urbanitas objectum tractationis nostræ constituit. Nam utut præterea in malam qvandoq; partē, pro scurrilitate, accipiatur; ea tamen *impropria* & *abusiva* significatio est, & à nobis hoc in loco non attenditur.

IV. Vestigantibus Urbanitatis causas & externe se offerunt,

A 2

& in-

& internæ; qvarum priores cōmunes habet cum cæteris virtutib⁹, posteriores autem ab iisdem diversas. Nam qvæ aliarum virtutum effectrix est, *crebra & sepius frequentata actio*, ea & ad Urbanitatem per modum caussæ efficientis proxima concurrit. Non uno profecto actu, unâve in horâ addiscimus recte ac laudabili- ter nos gerere circa jocos & ludos, sed accedant necessum est crebra longoq; tempore continuata exercitia, qvibus paullatim adfvescat animus, ac intra virtutis limites se contineat. Sic qvoniam aliæ virtutes *Summum Bonum*, tanquam *ultimum scopum & finem*, sibi habent propositum, nostra qvoq; ad felicitatem illam adspirat, qvamvis & delectationem ac recreationem licitam pro subordinato fine libenter agnoscat.

V. Ex *internis caussis*, qvæ analogicè assignantur Urbanitati, primò commemoranda materia *circa quam*, seu *objectum*, est, qvod duplex nostra, sicut & reliqvæ virtutes, est fortita, *internum videlicet ac externum*. Ac primum qvidem constituimus *cupiditates atq; affectus animi*, qui in jocando atq; ludendo sese exerunt, rectæq; rationis moderamen requirunt: secundum autem *ludos atq; jocos* facimus. Nec enim in *sermonibus* saltem, sed *actionibus* qvoq; Urbanitas conspicitur, nec jocose modò confabulationes, sales atq; facetiæ, sed ludi qvoq; ac exercitialis ita, delectandi animi causa instituta, sub ejus ambitu comprehenduntur. Restaurandæ siqvidem sunt corporis vires, animoq; concedenda qvædam cessatio est, ut reficiatur iterum, novosq; labores eò alicrius adeat. Continua enim ac diurna occupatio exhaustit vitales spiritus, ac pectus exsiccat, ut vires deficiant tandem, vigoremq; suum subinde amittant.

VI. Hæc objecti existentia aliquo nos inducit modo in *generica Urbanitatis forme cognitionem*. Nam qvoniam ludi ac joci laudis ac vituperii sunt capaces, prout quisq; iisdem utitur, dabitur utiq; mediocritas qvædam, qvæ regimen eorum suscipiat, ut ne deficiant à rectitudinis regulâ, ac turpitudine qvâdam commaculentur. Ea verò ipsissima est Urbanitas nostra, qvæ munus hoc haud invita subit, eoq; egregiè in ordinandis affectibus fungitur. Ita comparatum cum virtute est, ut in omni vita vitæq; partibus omnibus inveniat locum, *Quis verò quietem, in quâ* ludi

Iudi excentur ac joci, pertinere ad vitam, ejusq; aliquam facere partem inficiabitur? Ipsum profecto sanctissimum Numen post peractum creationis absolutissimum op̄o, quietem instituit, ut post labores reficiantur mortalium animi, quibus eo quoq; fine joandi ludendiq; amorem implantavit.

VII. Neq; verò sententiae nostrae officiunt quicquam, quae in contrariam partem afferri solent. Virtutem omnem in arduis occupatam esse, ipso Philosopho teste 2. Eth. 2. & actione sua ad felicitatem, tanquam ad ultimam metam, tendere; Urbanitati autem nihil horum vere competere. Ludere jocariq; impotentis animi esse, nec graves decere viros, sed pueros poti⁹, brutaq; animalia, quibus tamen nihil cum virtute commercii est. Mimorum, histrionumq; propriam hanc artem esse, qui quam ludere sciunt optimè, tantò fermè haberi meliores. Offenderejocos, ludosq; probari paucissimis; aliam verò longè virtutis indolem esse, quae cum honesta maximè sit, honestumq; finem sibi profitū habeat, aliena longissimè videri possit ab omni offensionis illatione. Hæc sunt, quae ab adversæ sententiæ defensoribus opponi nobis communiter solent: qui cum videant ipsi, se parum proficer posse leviculis istis objectionib; in Codice sacro suppetias querunt. Jubere Apostolum Epb. 5, 19. 20. ut regenerati Spiritu recreant se Psalmis Thymnis; jocorum autem atq; ludorum nullam prorsus mentionem injicere; quin damnasse potius v. 4. ejusdem capititis euangelistarum.

VIII. Verum ut eò patescat clarissima assertionis nostræ veritas, videbimus, quid in recessu habeant contrarie rationes. Haud quaque diffitemur, virtutem in difficulti versari opere; id verò, quod sub hac propositione subsumeatur, constanter inficiamus. Ecce ignotum est, aliud esse virtutis objectum; aliud verò esse modum, quo circa illud virtus versatur? Tametsi igitur suā naturā videantur faciles ludi ac joci, justum tamen servare modum in iis, satis difficile, satis arduum est. Ludere jocariq; cuiusvis est; certum autem iisdem rebus ponere modum ille demum tenet exactè, qui diuturno rerum adjutus usu, subtiliq; judicio medium illud rationis, quod circumstantiarum omnium sedulam complectitur estimationem, definire novit. Et quamvis jocosæ ac lu-

dictræ actiones *immediatè*, *proximè* & *secundum sp̄ciam suam* ad *delectationem* ordinentur potius, qvām *felicitatem*; *remotè* tamen ac *mediate* ad illam tendunt, qvatenus illa ipsa *delectatio*, qvam ex *Urbanitate* percipimus, ad aliquam animæ *recreationem* facit, qvā homò alacrior redditus aliarum virtutum exercitia majori cum impetu suscipit.

IX. Immoderati semper animi *indictum habitum* fuit, iis se pertinaciter opponere, qvorum actiones non nisi prudentiam redolent. Cui cùm studeat etiam *Urbanus vir*, qvā ratione in temperantis ac mollis merebitur nomen, qvi non *solius voluptatis gratiâ*, sed ut *bonestâ recreatione* restauret vires, honestisq; functionibus se reddat aptiorem, ludis decenter indulget ac jocis? Ludunt bestiæ, jocantur pueri, mirisq; gesticulationibus eliciunt spectatoribus risum; sed qvoniam rectâ ratione & ad prudentis viri judicium actiones istæ non sunt definitæ, virtutis quoq; insigniri nomine neutiquam possunt. Alia verò ratio ludorum atq; jocorum est, qvi à prudentibus viris profiscuntur. Hi enim qvoniam cum regulâ moralium actuum exactè conveniunt, inter virtutes quoq; meritò sunt numerandi.

X. Qvod de mimis ac histrionibus, qvorum in ludendo nobilitata industria est, afferunt, non ferit scopum. *Arti* enim debent illi, qvicquid in ludendo animo complexi sunt, cuius extra pomæteria cum sunt constituti, Cumanis plerunq; asini stolidiores se gerūt, sicuti jocandi ludendive necessitas ingruat. Non ars, sed *prudentia* virtuosos efficit, nisi ex virtute ἔργον aliquod opusq; mechanicum effingere velimus. Et qvoniam de qualitate actionis inter alia etiam *ex fine* judicatur, nec verò propositum histrionibus sit, delectare honestè, sed *cire r̄sum*, & *sp̄ctatores pecuniâ emungere*, vel ex hoc solo manifestum est, qvòd eorundē gesticulationes urbanæ dici jure non debeant. Illud verò nihil planè momentum est, qvòd ideo *Urbanitatem virtutum extermiant* numero, qvia molesta est. Eodem enim argumento Veracitatem, Justitiam, aliasq; excellentissimas virtutes è virtutum delere catalogo possent. Molesta *Urbanitas* est, non tamen *ex se juâg, naturâ*, sed *per accidens*, ac non nisi iis, qvi ex rusticitate ingenii qvâdam nec audire jocos, nec dicere queunt. At prudens-

dens vir aliter judicat, externamq; actionem cum intentione in-
ternâ conjungens, jocis Urbani ac ludis nunquam offenditur.

XI. Loca Scripturæ, qvæ pro stabiliendâ contrariâ sententiâ
fuerunt allata, nihil qvicqvam eidem patrocinantur. Hymnis
Psalmissq; celebrare Deum, ludisq; ac jocis nonnunquam aliquid
tribuere temporis, non pugnant inter se, sed subordinantur potius;
nec unqvam cuiq; à Spiritu S. versum vitio fuit, justo loco ac
tempore honestè jocâsse. Notandum præterea est, qvòd una ea-
demq; vox contrariam sæpius significationem obtineat. Quan-
do itaq; *Paulus Ep̄b. 5, 4.* alienam ab homine Christiano εὐτερο-
πελίαν judicat, contrariâ significatione pro scurrilitatis ac inboneſia
dicacitatis, pio homine indignæ, vitio hanc vocem usurpat, sicut
tī vice versā αγέσθεια *Col. 1, 10.* in bonam accipit partem, cum
à profanis tamen auctoribus ponatur in vitio, & assentoriam
qvandam affabilitatem designet. Εὐτεροπελία itaq; qvandoq;
virtutis nomen est, qvandoq; vitium denotat, prout Aristoteles
jam suo tempore animadvertisit, dum *4. Eth. 8.* εὐτεροπελίας vo-
cabulum interdum etiam in malam partem pro scurrilitate accipi
annotavit, propterea, qvòd pleriq; dum urbani videri in jocando
volunt, excedunt modum ac Jauræ efficiuntur.

XII. Vindicavimus hactenus Urbanitatem nostram à con-
tradicentium impugnatione; Jam perendum erit ad specificas
illius *forma* explicationem. Illa verò est ipsa *Geometrica medio-
critas*, qvæ sese accommodat personis & circumstantiis, & ex-
sentientiâ viri prudentis partes suas in omni virtutis actione ad-
ministrat. Neq; tamen intelligimus abstractam illam ac virtuti in
genere competentem mediocritatem, sed specialem & qvæ ad actus Ur-
banitatis proprios est restricta. Habitum enim hæc indoles est, ut
objecta eorum in se spectata materiam circa qvam præbeant, for-
mam autem largiatur modus, quo circa objecta sua versantur. Quo-
circa operæ pretium erit, singulas circumstantias, qvæ in Urba-
nitatis actibus observandæ veniunt, paullò accuratiùs pensitare.

XIII. Qvoniam autem actus in se bonus facilè vitium con-
trahere potest, si agentis accedit imprudentia, liqvet ex eo, qvòd
personarum in jocando maxima sit habenda ratio. Nec enim qui-
libet joci ac ludi cui liber etati, sexui, vel statui apti sunt, sed alii
juvs-

juvenes decent; alii senes, atii fœminas, alii viros, alii superiores erga inferiores, & contrà; alii deniq; æquales cum æquilibus conversantes. Seni senilis lingua jucundissima est; hinc non putent adolescentes, qvòd juvenilibus ludis aut jocis magnoperè capiantur. Intutum inferiorum cum potentioribus jocandi genus, & ex alterâ parte indecorum. *Quicquid enim in excelso fastigio possum est, humili & tritâ consuetudine, quò sit venerabilium, esse vacuum oportet.* Val. Max. 1. 6.

XIV. Cùm autem constet, actum nullum moraliter bonum censeri, nisi inter alia ejus *objectum* sit *bonum*, aut ad minimum *per se non malum*, dubitetur autem à multis, an ludi jociq; ita sint comparati, ut operam iisdem dare viro bono conveniat, veniendum nobis ante omnia est in sententiæ hujus æstimationem. Qvod itaq; jocos attinet, in antecessum præmonemus, qvòd non de quibuscunq; jocis hîc disputemus, qvi contra rectæ rationis præscriptum vel dicuntur, vel audiuntur; sed de *moderis*, & qvi candidò prudentiæ sale sunt conditi, qvos à viro bono non esse alienos, probamus partim à jocorum naturâ & conditione, qvæ nihil involvit aliud, qvam false dicta, de re licita in jucundâ conversatione honestæ recreationis gratiâ tempestivè, venustè atq; jucundè pratata; partim à virtuosarum actionum indole, qvæ non restrictæ sunt ad res serias tantùm, sed jocosis qvoq; modum ac limites ponunt; partim à jocose conversationi utilitate, qvæ condimentum qvodam laboris, civilisq; vitæ oblectamentum est. Et hanc jocorum distinctionem Cic. comprobat l. 1. Off. Duplex omnino, inquit, est jocandi genus. Unum illiberalē, petulans, flagitiosum, obscenum; alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum. Et paullò post: Facilis igitur est distinctio ingenui & illiberalis joci. Alter est, si tempore fit, ac remisso animo, homine dignus; alter ne homine quidem, si rerum turpitudini abbibetur verborum obscenitas. Qvin juxta sapientissimi Seneca effatum l. 4. de Virt. c. 1. Ludus & jocus, aut vacatio à rebus seriis, instar coticulae esse videtur ad acuendum ingenium hominis. Qvam tanti fecere Scipio Africanus & Cato Major, ut, qvam: primum à rebus gravioribus aliquid laxamenti essent nati, jocus & ludis se reficere solerent. Cic. de Amic. In compendium totam rem redigam. Quicquid rationi rectæ per se non adversatur, illud ex natu-

naturâ suâ nō est illiçitum, De jocis verò certum est p̄tius. E.
& posterius.

XV. Qvæ in contrariæ favorem sententiæ produci solent,
pleraq; omnia aut apertè falsa sunt, aut de Urbanitatis excessu,
scurrilitate, loqvuntur, qvâcum tamen nihil hîc nobis negotii
est. Palmarium, qvod objiciunt, est, jocos conjunctos esse cum
mendacio, hinc qvoniām jocosum mendacium apud nos in vi-
tio ponitur, jocis qvoq; qvandam inesse vitiositatē à nobis af-
seri oportere autumant. Verūm, qvī ea, qvæ ad mendacium per-
tinent, cum jocorum requisitis componet, facile rem dijudica-
re poterit. Ad omne mendacium fallendi intentio requiritur,
qvæ tamen in jocis, prout Urbanitatis constituunt actus, neuti-
qvam reperitur. Cum lepore qvodam ac svavitate jocatur Urba-
nus Vir, fallere autem hoc ipso alios ne per somnium qvidem
cogitat. Neq; signis abuti dicendus est, sicubi sales suos figura-
to nonnunq; sermonis habitu vestit, sicuti qvidam tria servis
cum canibus esse communia festivè dixit, *gulam nempe, latum*
& morsum, vomitatem eorum, loquacitatem ac maledicentiam
subinnuens. Nec enim id vult Urbanus, ut hoc in passu propriè
verba accipientur, sed ut ipse translatam intendit significatio-
nem, ita & ab aliis eam intellectam cupit.

XVI. De iudis res paullò intricatior est. Nos prænotamus,
nos hīc non tam considerare iudos publicos, qvi in publicâ cele-
britate Magistratum auspiciis antiqvitus agi consueverunt,
qvām privatos, qvi privatâ in conversatione usurpari solent:
priores enim ad Magnificentia habitum aut ejus extremum alterum
retulerim potiùs; cùm ingentes requisiverint sumptus, magnumq;
præ se splendorem tulerint; qvem luxum graphicè depingit Val.
Max. l. 2. c. 4. Finem qvoq; ab Urbanitate habuerunt alienum,
scilicet vel religionem quandam, qvia antiqvi perswasum habe-
bant, Deos iudis illis delectari, & affici, irasq; aliquando con-
ceptas eorum satisfactione molliri, ut Arnobius l. 7. auctor est;
vel popularis gratia studium, qvò homines voluptate demulsi in
officio faciliùs continerentur. Cujus rei mentionem facit Flo-
rus 3, 12, 10.

XVII. Ad publicos istos iudos atq; spectacula pertinent gla-
cierem

*diatorii ludi, mortuorum in honorem exhiberi soliti. Nam quoniam olim defunctorum animas humano propitiari sanguine creditum erat, captivos vel alto ingenio servos mercati in execu-
tis immolabant. Postea placuit impietatem voluptate adumbrare: itaque quos paraverant, armis, quibus tunc & qualiter poterant, eruditos, mox editio die feriarum apud tumulos erogabant, quo de legi potest *Lipf. in Saturnal.* Quid enim eò inhumanitatis processit Romanorum crudelitas, ut, cum populus ejusmodi Iudis impensè caperetur, etiam voluptatis causam à Magistratū dati sint gladiatores. Nechomines tantum cum hominibus ferali pugnare congregabantur, sed contra bestias quoque in Amphitheatro dimicationem capessere cogebantur, ac, ne quid immunitati deesset, quandoque inermes certare compellebantur, aut etiam ad palum deligi atrociū beluarum in se emissarum mortuus laniatusque sustinebant. Et cum non sufficerent semper huic spectaculo seryi aut alii homines, qui capital fecissent, eorum in locum conducebantur, qui populi oculos animosque tam bello spectaculo satiarent. Ac proditum est eò levitatis atque insaniae, ut non plebeji solum, verum & honorati, & mulieres etiam ejusmodi pugnare accingerentur. Vid. *Jac. Pont. Progymnasm. 77.**

XVIII. Neque etiam per omnia probare possumus scenicos Romanorum ludos, siquidem plebs Romana talibus spectaculis ad funerem usque dedita fuit, quo nomine apud *auctorem de caussis corrupta eloquentiae* 29, 4. vapulat, qui afferit, *propriae & peculiariae ciuii urbis vicia paenae in utero matris sibi videri concipi, bistrionalem fastorem, & gladiatorum, equorumque studia.* Et prolixius hanc de se videri potest *Valer. Max. I. 2. c. 4. de spectaculis.* Exinde tamen neutiquam est inferendum, nullos plane scenicos ludos aut licitos, aut in republica tolerandos esse. Nam ut taceam, per istas recreaciones avocari multos à perniciosis in tempore publicam consiliis, aut actionibus aliis, quas minus decenter animi forte causa susciperent, quam optimam stabiliendi imperii artem Augusti exemplo manifestam facit sagacissimus *Tacitus I. Ann. 2.* Augustoque ipsi commendavit *Pylades bistro,* ut *Dio, I. 54.* auctor est; illud saltus edidit, haud exiguum praestare usum hos ludos magnis

magnis & seriis rebus. Etenim non communium saltem casum exempla suppeditant, qvibus velut admoniti, de mortalium rebus prudentius judicent; sed & ad virtutis studium vitiorumq; fugam persuadendi humana ingenia multum momenti afferunt. Et qyoniam moralis Philosophiae officium est, regere mores, ac refingere in melius, qvi probantur minus, vel eo nomine non reprobandi sunt scenici ludi, qvia egregie faciunt ad eos emendandos. Compositi illi atq; laudabiles gestus, vocis vultusq; decora moderatio, affectuum seu passionum animi multiplex & varia expressio, nō aliunde melius, qvam privatæ vitae civilisq; conversationis magistræ, *Comædia*, beneficio addiscimus. Memoriarum denique cognitioni qve insigniter consalit, dum res pace belloq; præclaræ gestas vel in memoriam revocat obliviosis, vel ignorantibus explanat.

XIX. Qvamvis autem sententia nostra rationibus satis firmata confirmata sit, non desunt tamen Calvinianorum plurimi, qvi ludos scenicos omnes promiscue damnant. Ex multis *Amesium* saltem *Rivetumque* sisto, qvorum prior *in cas: confc. I. §. c. 39.* posterior *in Praelect. inc. 20. Exod:* universa exercitia scenica proscribit, qvorum argumenta ut eò paclius solvere possimus, monremus (1.) nos scenicos ludos h̄c non spectare *concretè*, qvatenus plurima vitia habent conjuncta, sed *absolutè ac abstractè*, præscindendo à re ista, qvæ ipsi in singulari accidentaliter adhærent, qvæ licet unquam ab hodiernis ludis histrionicis *Adriano Heerebord. Excer. Etb: 59. §. 4.* non videatur verissimile, nobis tamen sufficit, qvòd à re ipsâ sint separabilia, cùm eidem in esse suo constituta *accidentaliter* superveniant. Neq; enim (2.) probamus *vulgarium illorum mimorum vana spectacula*, qvi ut ipsi plerunq; vitiis sunt inquinatisimi, ita rarissimè honestatis curam agunt, sed turpi inhiantes lucro, rem omnem ad spectatorum componunt risum, scurrilitati potius, qvam honestatæ recreationi inservientes. Qvodsi autem à personis virtuti ac litteris operam dantibus, non lucri, sed honestatæ delectationis causa, instituantur, ecquis id tūm improbare posset? (3.) Qvod attinet ludorum scenicorum materiam, ea vel *biblica* est, vel

profana. Prior in iis potius habere locum deberet, qm̄ posse.
rīor; ut ut & hanc non vituperemus, si non sit *obscena*, sed *bo-
neſta*, piisq; auribus ac oculis non scandalosa. (4.) Respi-
ciendum qm̄ maximē est *ad singulas circumstantias*, ut *modus*
& *finis* aliaq; ita sint comparata, ne ab honestate desciscant.
Nam iis posthabitatis actio probari neutiqm̄ poterit.

XX. Qvibus præmissis adversariorum rationum vanitas
facile patebit. Nam qvod Scripturæ Sacrae contrariari putant
scenicos ludos, nihil cauſæ habent. Nuspiam enim in Scri-
pturā eos simpliciter interdictos deprehendimus; qvin potius
in libellis Hiobi, Judith, Tobiae, &c. elegantis Comœdiæ con-
ſpicimus formam, si B. Lutheri judicio fidem adhibemus. Neq;
verò metuendum est, ne personarum utriusq; sexū repræſenta-
tio, convenienti habitu fieri solita, interdicto divino Deut, 22, 5.
De non induendo diversi sexū vestitus, contraveniat. Nam qvo-
niam Comœdiarum usus per ſe illicitus non est, neq; persona-
rum repræſentatio, qvâ ſine Comœdia eſſe non potest, simpli-
citer vitiosa erit. Locus adductus non damnat omnem in uni-
versum vestium mutationem, in qvâ doſus, fallendiq; intentio
ceſſat; ſed *de dolosâ vestitus commutandi ratione agit*, qvæ incio
proximo contingit, decipiendiq; ſuppeditat anſam. DEUS e-
ním diverſitatem ſexū externè etiam per vefitimenta diſtingvi
voluit, ut libidinibus, proditionibus, alijsq; peccatis hāc ratio-
ne viam præcludat. Undenam autem probabunt adversarii, af-
ſumtionem vefitium diverſi ſextis, ad repræſentandas varias in
Comœdiis personas, fallendi fieri cauſā, vel confundendi ſexū
gratiā fuſcipi?

XXI. Qvæ de profanatione divini nominis, de juventu-
tis offendiculo, de gestuum morumq; depravatione opponere
ſolent, ea omnia vel *principium* perunt, vel *ex accidente conin-
gunr*, vel *rei abufui* ſunt adſcribenda. Nec mirum, sanctiſi-
mos Patres de talibus ludis haud ita benè ſenſiſſe. Tam variis
etenim ſcatebant malis, ut nihil in iis ſuperelleſſe boni videretur.
Spectārunt itaq; eos, ut apud Ethničos *de facto* erant, non uti *de
jure* eſſe debebant.

XXII.

XXII. Reliqua ludorum genera partim *fortuna* sunt, & ab antipiti eius eventu penitus dependent, partim *ingenii* solumque *artis*; partim denique *ingenio*, *exercitatione* & *fortunâ* constat, ac ita mixti sunt. Sic ex fine quoque ludorum peti distinctio potest. Vel enim *ingenua recreationis* ergo iis impenditur opera, vel *proper lucrum ac turpem quæstum*. *Ludi fortuna*, si sordidi quæstus caussâ suscipiantur, illiciti utique sunt, ac adversantur (1.) *juri avino*, ac in specie septimo decimoque Decalogi præcepto; ut adeò *Philosophus* q. *Etb.* 1. Iusores rectè furibus atque latronibus assimilet, eō quod turpi versentur in lucro, quæstusque gratiâ probra omnia sustineant. (2.) *juri naturali*, quod cum alterius detrimento ac injuriâ locupletari vetat; nec fieri mala patitur, ut inde bona eveniant. (3.) *juri civili*. Vide, si placet, *D. de Aleat.* l. solent enim 2. §. 1. & l. 3. C. de aleat. Et alear. *Iusu*.

XXIII. *Ludi ingeniosi*, & quibus fortuna nonnihil admixtum est, si cætera se rectè habeant, quin sint concessi ac liciti, nulli dubitamus. Qui enim honestior optari recreatio possit, quam quæ ingenium acuit nostrum, animum moderatâ voluptate perficit, corpusque decenti exercitatione vegetum, rebusque seriis aptum reddit? Et hunc in usum quondam *ludi equestris*, alias *Torneamenta* dicta, fuere concessi, non ut per provocationem certò non corporum tantum, sed animarum etiam pugnaretur exitio, sed ut post bellicos labores instar recreationis essent ac voluptatis cuiusdam, quam evitabatur desidia, nobiles exercebantur in armis, tyrannisque atque superbia, peculiaria nobilium mala, extirabantur. Quibus ex causis intermissa hactenus non male forsitan in usum revocarentur.

XXIV. Cæterum cum ea, quæ sunt nimia, facile gratiā amittant suam ac in vitium abeant, cavendum est sedulè, ne frequenter nimis jocis ludisque utamur; alias enim molesti ac odiosi esse incipiunt, scurrilitatisque nomine sunt infames. Sales antiqui jocos nominavere, quod iis in conversatione ludicrâ uti debeamus, tanquam sale in cibis condiendis; sicuti & salem feceré duplicem, candidum videlicet *Mercurii*, ac

atrum Monit, & à posteriori abstinentum mosuerunt, priuati
verò esse prudenter utendum. Dici enim vix potest, quanto-
pere sancient ingenuum animum aculeata dictoria, ut haud ra-
rò novercalē odium pariant. Maxima autem jocorum laus
facilitas est, ac ne affectatè atq; coactè proferantur; qvod cùm
à naturali inclinatione magnam partem dependeat, probè di-
spiciant, qvi jocari volunt, an talis ingenii festivitas per na-
turam ipsis contigerit; secus enim si se res habeat, omit-
tant potius jocandi coniuetudinem, aliisq; magis jucundis hanc
lampa tradant.

XXV. Deniq; & loci habenda est ratio, si aut jocari, aut
ludere velis. Ineptus enim jure haberi deberet, si qvis in
templo, in curiā, aut aliis in locis, grayoribus negotiis,
sacrifice destinatis meditationibus, res ludicas tractaret. Neq;
temporibus omnibus apti sunt ludi jociq;, sed tum demum
concessi, quando serias res expeditivimus, lætitiaq; ex publi-
cā salute honestoq; otio natā invitamus. Placet hīc adduce-
re Ciceronis sententiam, qvo nemo melior totum negotium
explicat. Ita autem ille *l. i. off.* Neḡ, enim ita generati à na-
turā sumus, ut ad ludum & jocum facti esse videamur. Sed ad
severitatem potius, & ad quædam studia graviora atq; majora. Lu-
do autem & joco uti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus
cateris tūm, cùm gravibus seriisq; rebus satisfecerimus.

XXVI. Explicatis nunc caussis Urbanitatis ac circum-
stantiis, in expedito est Definitionem ejus subjungere. Ita au-
tem eam informatus: *Urbanitas est virtus moralis, qua circa*
ludos & jocos mediocritatem observat.

XXVII. Opponuntur autem Urbanitati ex unā parte
scurrilitas, vitium morale, qvo in ludendo & jocando excedimus
modum, non habitā honestatis, personarum, loci aut tem-
poris ratione; ex alterā rusticitas, qvo in ludendo jocandoq; de-
ficiimus à mediocritate. Ac scurrilitatis quidem triplex potissi-
mum genus datur (*i.*) qvando obscenis sermonibus jocosa
con-

confusuratur conversatio, à quibus castæ ac delicatae aures communis quodam sensu abhorrent, in quorum tamen censum non veniunt semper ea, quae ab iis sumuntur naturalibus rebus, quas natura occultari voluit, aut quae factu sunt tispia, vel ab artificiis sordidis desumuntur, sed quae vel naturales notant sordes, vel impudicas res significant, sive eorum turpitudo immediate ex ipsa proveniat voce, seu ex contextu demum colligatur. (2.) Quando verbum Dei ad res ludicas adhibetur, quam vitiosam *euangeliam* Paulus damnat, *Eph.* 5, 4. (3.) quando scurtilitate istâ saltem aliorum risus queritur, & ob exiguum pecuniolam indigna quæque tolerantur, ad quam classem pertinent *parasiti*, *scurra*, *ludiones* Geld und Hoff-Marren/ aliique consimilis farinæ homines,

XXVIII. Haud incommodè hinc ea expediri quæstio potest, an *Principes magnatesq; deceat moriones alere?* Cujus negativam, cum firmissimis innitatur rationibus, defendimus. Etenim, cum ad imaginem DEI, haud secus ac ceteri homines, sint creati, graviter utique in DEUM peccant, qui imagine ejus ac creaturâ ad libidinem suam & petulantiam abutuntur. Inhumanum præterea merito aestimatur, gaudere atque delectari iis, quæ in peccatorum poenam à justissimo Numinе mortalibus immissa sunt, quod procul dubio fatuitas spectat. Misericordiâ digni sunt ejusmodi homines, non habendi ludibrio, quo ipso promoventur magis atque acciduntur ineptiae, sanæque rationis usus impeditur. Et quoniam alias vitare jubemur, quos natura notavit, hâc in parte præprimis cauto opus est, ne qui contemptui habentur, ludos in odium vertant, cum præsentissimo Principum aliorumve periculo. Sunt tamen, quibus hoc in negotio distingvere placet *inter moriones naturales*, seu qui fatui nati sunt; & *inter homines festivos atque facetos*, qui integrâ ratione utuntur, juxta tamen sales atque jocos ex naturæ partim bonitate, partim ex arte concinno quodam lepore proferre valent. *Priores* non esse admittendos in Principum aulas; posteriores autem,

nisi

nisi adulatione sint infames, aut impostores, esse tolerandos
autumant, ita ut Princeps non tam jocetur ipse, quam eorundem
sales, si sint honesti, auribus percipiatur.

XXIX. Deniq; & rusticitas duplicem habet sectantium
classem. Non nulli enim nulos planè festivos sales ad oble-
ctandos alios spargere possunt, sed in familiaribus congressi-
bus qvovis trunko ac stipite immobiliores sedent, nihil ver-
borum facientes, nec arridentes aliis; qvo nomine malè a-
pud antiquos audit *Timon Atheniensis*, cognomento μισθρόπος
dictus. Et in hujusmodi agrestes optimè quadrat *Simonidis*
dictum, qvi, cùm in convivio qvodam hospes assideret taciturnus,
Mi homo, inquit, *si stultus es, benè facis; si sapiens,*
malè. Nonnulli autem aliorum jocos ferre nequeunt, sed
offenduntur statim, si qvis jocari cum illis velit, ad calum-
nias & rixas, interdum & verbera, proni. Hinc ab Aristote-
le judicantur inepti ad jocosam conversationem. Nos
chartæ spacio exclusi verborum finem faci-
mus, solyentes

Soli DEO Gratias.

